

ETISKA RIKTLINJER

för åklagarväsendet

RâR 2014:1
Produktion: Sinfo Yra
Tryck: TMG Tabergs, 2019

Förord

Foto: Thomas Carlgren

Under 2014 utarbetades etiska riktlinjer för åklagarväsendet. Samtidigt beslutades att kommentarerna till riktlinjerna och den bifogade praxissammanställningen skulle hållas levande genom kontinuerliga uppdateringar. Dessa har som följd av detta uppdaterats under 2015 och uppdateras nu på nytt.

De etiska riktlinjerna ska utgöra ett stöd för alla anställda inom Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten,

både i beslutsfattandet och i det dagliga förhållningssättet inom och utom arbetet. På det sättet bidrar riktlinjerna till hög kvalitet i verksamheten och skapar också förtroende för myndigheterna och de beslut som fattas. Tillsammans med de etikdiskussioner som årligen hålls på arbetsplatserna ger riktlinjerna en möjlighet att inom myndigheterna uppmärksamma och diskutera olika etiska frågor. På så sätt bidrar riktlinjerna även till att höja medvetenheten kring olika etiska dilemman som kan uppstå i och utanför verksamheten.

Riktlinjerna gäller tills vidare men ska självklart uppdateras utifrån de behov som uppstår.

A handwritten signature in cursive script that reads "Petra Lundh".

Petra Lundh
Riksåklagare

Etiska riktlinjer

Riktlinje 1

Åklagaren ska, inom ramen för sin självständighet och sitt tjänsteansvar, verka för att alla beslut är korrekta och att rättsprocessen genomförs på ett rättssäkert sätt.

Kommentar

Av 12 kap. 2 § regeringsformen (RF) följer att en förvaltningsmyndighet i ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda och tillämpning av lag har en självständig ställning i förhållande till den politiska makten och till andra myndigheter. Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten är således självständiga myndigheter i detta avseende och åklagaren i sin egenskap av allmän åklagare är självständig i sitt beslutande.

Åklagaren ska inte främja orätt. Det innebär bl.a. att åklagaren inte bara ska fatta korrekta beslut utan också i tjänsten verka för att felaktiga beslut av domstol eller annan myndighet rättas till. Om åklagaren upptäcker ett fel, t.ex. att en person har dömts för en gärning som är preskriberad eller som inte är brottslig, eller att ett frihetsberövande räknats av felaktigt, bör åklagaren se till att felet rättas till om detta är rättsligt möjligt. I vissa situationer får det anses vara åklagarens plikt att överklaga till den tilltalades förmån (jfr *nr 8 och 30 i praxissammanställningen*). Åklagaren bör även uppmärksamma rätten på sådana skriv- och räknefel som kan rättas med stöd av 30 kap. 13 § rättegångsbalken (RB). På motsvarande sätt anses åklagaren skyldig att väcka frågan om undanröjande av strafföreläggande eller ordningsbot eller om resning om det finns

rättsliga förutsättningar för detta. Åklagaren bör även vara vaksam på situationer i t.ex. rättsalen som kan bidra till att saken inte blir riktigt prövad (jfr *nr 24, 25, 29 och 100 i praxissammanställningen*).

Åklagaren ska lägga sig vinn om att de åtgärder som han eller hon vidtar i tjänsten stämmer överens med såväl gällande lagstiftning som ändamålet med de rättsregler som tillämpas. Till exempel kan den tekniska utvecklingen medföra att en åtgärd i och för sig inte strider mot rättsregelns ordalydelse men väl dess ändamål (jfr *nr 18 i praxissammanställningen*).

Åklagaren bör särskilt beakta rollfördelningen mellan åklagare och de brottsutredande myndigheterna och bör löpande utöva en självständig och objektiv kontroll av utredningsresultatet (jfr *nr 13 i praxissammanställningen*). I uppgiften att leda förundersökningen ingår inte endast det yttersta ansvaret för vilka utredningsåtgärder som bör eller inte bör vidtas utan också ett ansvar att under vissa omständigheter väga in sådana problem vid verkställigheten som kan förutses (jfr *nr 11 i praxissammanställningen*).

Åklagaren bör tänka på att den misstänkte ofta är i underläge i förhållande till åklagaren och de brottsutredande myndigheterna.

I praxissammanställningen finns ytterligare exempel av intresse för denna riktlinje: *nr 1, 4, 6, 12, 14-17, 20, 21, 27, 28, 69, 78, 84, 85, 99, 122, 123 och 125*.

Riktlinje 2

Åklagarväsendets verksamhet ska i alla delar präglas av objektivitet och saklighet. Åklagarväsendets anställda får inte ta hänsyn till ovidkommande förhållanden eller syften.

Kommentar

Riktlinjen omfattar alla anställda i åklagarväsendet. Saklighet och opartiskhet är grundläggande principer för offentlig förvaltning och således också för åklagarverksamheten (jfr 1 kap. 9 § RF). I RB och förundersökningskungörelsen (1947:948) finns regler om t.ex. objektivitet och jäv för åklagare.

Kravet på objektivitet innebär att åklagarväsendets anställda inte får låta personliga uppfattningar eller engagemang påverka utförandet av arbetet vare sig i förhållande till enskilda personer eller enskilda ärenden. Detta innebär bl.a. att när framställan görs till rätten om förordnande om juridiskt biträde för en part i ett ärende bör åklagarväsendets anställda inte lämna egna förslag på vem som ska förordnas. Denna fråga är domstolens sak att bedöma (jfr *nr 3 och 128 i praxissammanställningen*). Åklagarens objektivitetsplikt innebär också att åklagaren inte har någon självständig klagorätt i förhållande till en domstols beslut att inte förordna målsägandebiträde (jfr *nr 2 i praxissammanställningen*).

Åklagarväsendets anställda bör medverka till ett bra förhandlingsklimat och att goda yrkesmässiga relationer upprätthålls med försvarare, domare eller andra personer med anknytning till brottmålet. Åklagaren bör avhålla sig från ett uppträdande som kan uppfattas som demonstrativt eller som medför andra påfrestningar på processen. Detta gäller även om personliga motsättningar uppkommer eller känsloläget blir upprört t.ex. under en förhandling, (jfr *nr 31 och 78 i praxissammanställningen*).

Rollen som förundersökningsledare ställer höga krav på engagemang och aktivitet. Samtidigt måste åklagaren värna om sin integritet för att löpande kunna kritiskt granska resultatet av förundersökningsåtgärder samt pröva alternativa hypoteser beträffande händelseförlopp och gärningsmän.

Under en förundersökning har den misstänkte och försvararen inte någon ovillkorlig rätt att få ta del av utredningsmaterialet eller att få kunskap om hur utredningen framskrider (jfr dock 23 kap. 18 § och 24 kap. 9 a § RB). Detta innebär inte att åklagaren kan lämna oriktiga uppgifter eller undanhålla den misstänkte, försvararen eller rätten uppgifter som talar för den misstänktes oskuld. Det följer av kravet på objektivitet att åklagaren ska redovisa även sådana omständigheter som inte entydigt talar till den misstänktes förmån men som skulle kunna vara av betydelse för hans eller hennes försvar (jfr *nr 5–7, 9 och 23 i praxissammanställningen*). När den misstänkte själv inte verkar för sitt försvar bör åklagaren också ta ett särskilt ansvar för att omständigheter som annars skulle ha lyfts fram av försvararen blir belysta under förundersökning och rättegång.

Åklagare bör avstå från att lämna uppgifter i rätten som syftar till att framställa den tilltalade i dålig dager om uppgifterna inte är av betydelse för rättens prövning. Detsamma gäller uppgifter som kan vara sekretesskänsliga eller som kan leda till att sekretesskänsliga uppgifter behöver lämnas ut.

I praxissammanställningen finns ytterligare exempel av intresse för denna riktlinje: *nr 22, 25, 34, 41, 52, 90, 93–97 och 119–121*.

Riktlinje 3

I sina kontakter med parter, ombud, domstol och andra ska åklagarväsendets anställda agera korrekt och på ett sådant sätt att misstanke inte uppstår om att han eller hon tar ovidkommande hänsyn eller att det föreligger risk för jäv eller något motsvarande förhållande.

Kommentar

Riktlinjen är ett utflöde av riktlinje 2. Det är av vikt att åklagarväsendets anställda genom sitt agerande inte ger utrymme för tvivel om att myndighetens verksamhet präglas av objektivitet och saklighet (jfr *nr 98 i praxissammanställningen*). Det får aldrig uppstå misstanke om att en anställd i åklagarväsendet är påverkad av någon part eller annan aktör och inte heller av opinionen (jfr *nr 10, 55 och 99 i praxissammanställningen*). Åklagarväsendets anställda bör också i sina kontakter med domstolen och dess anställda tänka på att inte agera på ett sätt som kan leda till att domstolens opartiskhet kan ifrågasättas. All skriftlig kommunikation, t.ex. interna e-postmeddelanden och direktiv till brottsutredare ska formuleras med omsorg och eftertanke; detta särskilt med hänsyn till att ett skriftligt meddelande inte sällan får större spridning än vad som varit avsett.

Ingen ska i kontakten med åklagarväsendet uppleva att han eller hon diskrimineras eller på annat sätt behandlas negativt på grund av kön, religion, etnisk tillhörighet, sexuell läggning, ålder, religion eller funktionshinder. Uttryckssättet och uppträdandet hos åklagarväsendets anställda bör vara neutralt, korrekt, respektfullt och professionellt (jfr *nr 24, 33, 36, 63, 66, 94, 97, 108, 126 och 129 i praxissammanställningen*). Åklagarväsendets anställda bör tänka på att alla slags åklagarbeslut kan ha stor betydelse för den som berörs.

Anställda i åklagarväsendet bör använda ett språk som dels är

lätt att förstå för tilltalade, målsägande och vittnen, dels inte kan uppfattas som nedsättande eller på annat sätt kränkande. Detta gäller t.ex. i skrivelser, vid muntliga kontakter och vid rättegångar. Åklagaren bör försöka att på ett begripligt sätt förklara sina beslut för den som är kritisk eller upprörd och vid behov upplysa om möjligheterna till överprövning (jfr nr 127 och 129 i *praxis-sammanställningen*).

Åklagaren bör alltid uttrycka sig på samma sätt som han eller hon skulle ha gjort om den misstänkte eller dennes försvarare varit närvarande. Det innebär att åklagaren även vid informella kontakter med domstolen bör iaktta objektivitet och opartiskhet. Åklagaren bör endast lämna information som han eller hon kan stå för även i förhållande till motparter m.fl. (jfr nr 65 i *praxis-sammanställningen*).

Åklagaren bör så tidigt som möjligt inte bara uppmärksamma sådana förhållanden som kan innebära jäv utan även sådant som av parter eller andra kan uppfattas innebära jäv. Åklagaren ska om möjligt undvika att hantera ärenden där hans eller hennes opartiskhet med fog kan ifrågasättas (jfr nr 38, 39, 45, 49, 52, 54, 57, 58 och 60 i *praxis-sammanställningen*).

Åklagaren bör ha i åtanke att han eller hon inte är målsägandens ombud utan är samhällets företrädare även i förhållande till en målsägande vars talan om skadestånd han eller hon för. Visserligen har åklagaren vid förande av målsägandens talan en lojalitetsplikt mot målsäganden, men om denna lojalitetsplikt kommer i konflikt med objektivitetsplikten måste lojalitetsplikten ge vika.

I *praxis-sammanställningen* finns ytterligare exempel av intresse för denna riktlinje: 19, 32, 40, 61, 62, 78, 86, 92 och 100.

Riktlinje 4

Åklagarväsendets anställda bör, med respekt för inblandade parter integritet, värna om offentlighet och verka för att insyn ska råda när så är möjligt. Vid kontakter med media bör anställda i åklagarväsendet tänka på att inte uttrycka sig på ett sätt så att objektiviteten och opartiskheten kan ifrågasättas eller så att det kan medföra men för enskilda.

Kommentar

Offentlighet och rätten att ta del av allmänna handlingar är grundläggande principer som var och en som är anställd i åklagarväsendet ska beakta (jfr *nr 106 och 107 i praxissammanställningen*). Anställda i åklagarväsendet bör ta tillvara möjligheten att informera om myndighetens verksamhet i den allmänna debatten och lämna korrekt och saklig information till massmedia om det inte möter hinder ur sekretessynpunkt. Någon skyldighet att lämna uppgifter till media eller annan i vidare mån än vad som följer av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns emellertid inte. Viss försiktighet bör även iakttas för att inte bidra till att brottsmisstankar uppmärksammas i större omfattning än som är rimligt i förhållande till allmänhetens informationsbehov.

Som alla medborgare är åklagarväsendets anställda genom grundlagarna tillförsäkrade yttrandefrihet och s.k. meddelarfrihet. Den anställde bör inte dra sig för att i vissa situationer offentliggöra missförhållanden. Lagstiftaren har överlåtit till den enskilde att, utan risk för repressalier, själv bedöma om det är önskvärt eller försvarligt att lämna ut vissa uppgifter för offentliggörande (jfr *nr 68, 69 och 76 i praxissammanställningen*). I sammanhanget bör dock framhållas att det av reglerna i rättegångsbalken följer att fullgörandet av

åklagaruppgifter inte har lagts på åklagarmyndigheten som sådan utan på de enskilda åklagarna. När en åklagare i sin egenskap av förundersökningsledare uttalar sig angående förundersökningen sker detta i tjänsten. Ett uppgiftslämnande i tjänsten anses därför inte omfattas av meddelarfrihet (jfr *nr 74 och 75 i praxissammanställningen*). Vidare inskränks meddelarfriheten för åklagarväsendets anställda genom vissa bestämmelser om s.k. kvalificerad sekretess i offentlighets- och sekretesslagen. Vid bedömningen av om uppgifter kan lämnas till media kan även frågan om huruvida offentliggörandet kan medföra skada eller men för utredningen eller enskilda vara av särskild betydelse (jfr *nr 77 i praxissammanställningen*).

Åklagarväsendets anställda bör vara försiktiga med att uttala sig om olika brottsmisstankar under förundersökningen. Detta eftersom det kan uppfattas som att slutlig ställning har tagits i skuldfrågan innan utredningen är färdigställd eller att det i övrigt finns en förutfattad mening och att objektiviteten och opartiskheten därför kan ifrågasättas (jfr *nr 78 och 131 i praxissammanställningen*). Åklagaren bör därför också undvika att särskilt uttala sig i åtalsfrågan i massmedia innan beslut är fattat och, om möjligt, innan besked har lämnats till parter och ombud (jfr *nr 75 i praxissammanställningen*).

Åklagarväsendets anställda bör iaktta objektivitet och saklighet när de uttalar sig om en domstols beslut eller dom.

Den information som finns i myndighetens handlingar och system är ofta av känslig art och kan omfattas av sekretess. Med respekt för inblandade parter integritet och med beaktande av den förundersökningssekretess som ofta råder bör anställda i åklagarväsendet noga tänka över vilken information som lämnas till kollegor. Varje anställd ska också ställa sig frågan i vilken mån man behöver ta del av innehållet i en viss handling för att utföra sitt arbete.

I praxissammanställningen finns ytterligare exempel av intresse för denna riktlinje: 58, 66, 79 och 92.

Riktlinje 5

Åklagarväsendets anställda ska hushålla väl med statens medel.

Kommentar

Av 1 § lagen (2011:203) om statsbudgeten följer en skyldighet även för anställda i åklagarväsendet att sträva efter hög effektivitet och iaktta god hushållning i statens verksamhet. Detta innebär bl.a. att extern och intern representation ska ha ett direkt samband med verksamheten och ske med omdöme. Samma synsätt ska präglade t.ex. val av färdväg och boende vid resor och även medföra en medvetenhet om vikten av att använda sin arbetstid på ett effektivt sätt. Det bör t.ex. alltid övervägas om det finns möjlighet att använda sig av virtuella mötesformer. Alla kostnader ska vara och uppfattas som motiverade och måttfulla.

Riktlinje 6

Åklagarväsendets anställda ska vid erbjudandet av en gåva eller en förmån inte bara ta ställning till om den kan vara olaglig utan även till om den kan skada allmänhetens förtroende för den enskilde tjänstemannen eller myndigheten.

Kommentar

Åklagarväsendets anställda måste både i sin yrkesutövning och på sin fritid tänka på att en gåva eller en förmån kan skada allmänhetens förtroende för den enskilde tjänstemannen eller myndigheten även om mottagandet inte är straffbart (jfr *nr 83 i praxissammansställningen*). Eftersom bedömningarna regelmässigt är situationsbetingade är det svårt att generellt ange när förmåner ska anses otillbörliga eller oetiska. Dock kan en anställd i åklagarväsendet som huvudregel aldrig ta emot någonting i samband med handlägg-

ningen av ett ärende oavsett värdet. Även i övrigt är utrymmet för att förmåner – såväl för enskilda som för arbetsplatsen i stort – ska betraktas som tillbörliga mycket begränsat inom åklagarväsendet.

Riktlinje 7

Förhållningssättet på arbetsplatsen ska byggas på respekt. Alla anställda i åklagarväsendet bör uppträda på ett sådant sätt mot varandra att samtliga medarbetare känner att de ingår i arbetsgemenskapen.

Kommentar

Samtliga medarbetare har ansvar för att skapa en god arbetsmiljö som bygger på respekt, öppenhet och tolerans och där alla medarbetares olika kompetenser, erfarenheter och synsätt tas till vara (jfr nr 36 i *praxissammanställningen*). Ingen ska utsättas för diskriminering eller trakasserier på arbetsplatsen. Kränkande beteende ska inte förekomma. Detta gäller även skämt eller kommentarer som kan uppfattas som nedsättande.

Riktlinje 8

Åklagarväsendets anställda bör även utanför sin yrkesutövning, med bibehållande av sin yttrande- och åsiktsfrihet, uppträda på ett sådant sätt att han eller hon inte riskerar att förtroendet för den enskilde tjänstemannen eller åklagarväsendet skadas.

Kommentar

En anställning i åklagarväsendet innebär ett särskilt förtroende. Av detta följer att det ställs höga krav på den som innehar en sådan

tjänst. Det är ett naturligt krav att anställda i åklagarväsendet också utanför arbetet uppträder lagligt och även i övrigt agerar på ett sådant sätt att förtroendet för hans eller hennes yrkesroll och åklagarväsendet upprätthålls. Till detta kommer att såväl åklagare som andra personalkategorier har tillgång till känslig information. Det medför att alla åklagarväsendets anställda måste tänka på att inte uppträda på ett sätt att de skulle kunna hamna i beroendeställning eller bli utsatta för påtryckningar eller otillbörlig påverkan.

För att inte skada förtroendet för åklagarväsendet är det viktigt att anställda i åklagarväsendet ger skrivelser och andra angelägenheter av privat natur sådan form att det står helt klart att den anställde inte agerar på yrkets vägnar (jfr *nr 43–45, 56, 81 och 130 i praxissammanställningen*). Anställda i åklagarväsendet får aldrig utnyttja sin tjänsteställning i privata angelägenheter (jfr *nr 80 och 82 i praxissammanställningen*). Åklagarväsendets anställda har dessutom alltid att förhålla sig till reglerna om bisysslor (jfr *nr 46–51 och 59 i praxissammanställningen*).

Alla anställda i åklagarväsendet omfattas givetvis av de grundläggande yttrande-, åsikts-, förenings- och meddelarfriheterna. Den enskilde måste vara medveten om att upprätthållandet av allmänhetens förtroende å ena sidan och åsiktsfriheten å andra sidan ibland kan innebära en konflikt som den enskilde måste hantera klokt och efter eget omdöme. Den enskilde bör således utnyttja de nämnda friheterna på ett genomtänkt sätt (jfr *nr 70–72 och 78 i praxissammanställningen*).

I praxissammanställningen finns ytterligare exempel av intresse för denna riktlinje: *nr 52, 66, 67, 73, 89, 91, 101 och 103*.

Riktlinjerna beslutades den 17 juni 2014.

Riktlinjerna ändrades den 22 december 2015 och den 17 juni 2019. Ändringarna föranleddes av nya referat i praxissammanställningen.

Praxissammanställning

Förundersökning m.m.

1. JO 2009/2010 s. 115

Åklagares skyldighet att tillvarata en målsägandes intressen om dennes anspråk på skadestånd inte har utretts tillräckligt under en förundersökning.

2. Högsta domstolens beslut den 29 januari 2019, ärende nr Ö 5456-18

I samband med en förundersökning om sexuellt ofredande gjorde åklagaren en framställan om att tingsrätten skulle förordna ett målsägandebiträde för målsäganden. Tingsrätten avslog framställan. Åklagaren överklagade tingsrättens beslut och yrkade att hovrätten skulle förordna ett målsägandebiträde. Hovrätten avvisade överklagandet och åklagaren överklagade till HD. HD konstaterade, med hänvisning till åklagarens objektivitetsplikt, att en åklagare inte kan anses ha någon självständig klagorätt i förhållande till ett beslut att inte förordna målsägandebiträde.

3. RÅ:s beslut 2018-03-16, dnr ÅM 2017/5316

En åklagare hade i samtal med en målsägande som var missnöjd med sitt målsägandebiträde föreslagit en namngiven advokat och för målsägandens räkning ansökt om byte av målsägandebiträde. Riksåklagaren konstaterade att åklagaren inte hade någon beslutanderätt i frågan om målsägandebiträde och att det stod i strid med objektivitetsplikten att en åklagare lämnade egna förslag på vem som skulle förordnas som målsägandebiträde.

4. JO 2009/2010 s. 119

En åklagare har att i en förundersökning rörande tjänstefel i förekommande fall beakta den tidsfrist som gäller för att en fråga om disciplinansvar ska kunna prövas.

5. JO 2007/08 s. 87

Fallet Ulf – en granskning av bl.a. objektivitetsprincipens tillämpning under förundersökning och rättegång. Kritik mot åklagaren bl.a. för att de misstänkta och deras försvarare inte fick kännedom om omständigheter av betydelse för de misstänkta försvar. Även Riksåklagaren ansågs ha åsidosatt sin objektivitetsplikt i vissa avseenden.

6. RÅ:s beslut 2018-10-02, dnr ÅM 2017/8483

Fråga om misstänkts rätt till insyn i en utredning. En åklagare hade i förundersökningsprotokollet inte tagit med förhör med personer som inledningsvis i utredningen misstänkts för brottet. Det fanns inte heller någon upplysning om att sådana förhör fanns som sidomaterial. Riksåklagaren konstaterade att agerandet, som påverkat den misstänktes rätt till insyn i en utredning och därmed hans rätts-säkerhet, hade försämrats för den tilltalade och dennes försvarare att förbereda försvaret.

7. JK:s beslut 2006-09-21, dnr 3704-04-21

JK riktade kritik mot en åklagare för att åklagaren i en förundersökning inte såg till att uppgifter som var kända för åklagaren, och som enligt JK kunde antas vara till förmån för de misstänkta, togs in i förundersökningen och redovisades för de misstänkta och deras offentliga försvarare.

8. Statens ansvarsnämnds beslut 2015-02-05, Ä 20/2014 och Ä 21/2014

Statens ansvarsnämnd ålade två åklagare en varning med anledning av att åklagarna, som båda var inblandade i ett ärende, inte hävt ett anhållningsbeslut när den s.k. kl. 12-fristen för häktningsframställning försuttits. I stället ingavs en häktningsframställning och den misstänkte häktades dagen därpå av tingsrätten. Nämnden konstaterade att en åklagare omedelbart ska försätta en misstänkt på fri fot om en häktningsframställning inte getts in inom föreskriven tid och att det finns inga undantag i detta hänseende. Åklagarna, som enligt nämnden måste förstått att någon häktningsframställning inte kommit tingsrätten till handa inom lagstadgad tid, borde ha sett till att anhållningsbeslutet omedelbart hävdes i stället för att, så som gjordes, försökt förstå och komma till rätta med diarieföringssystemet.

9. JK:s beslut 2007-06-26, dnr 3623-05-21

En misstänkt person, M, hade under en förundersökning till polisen lämnat uppgifter "under bordet". Uppgifterna dokumenterades inte i förundersökningsprotokollet och kom inte en annan misstänkt person, K, och dennes försvarare till del. JK fann att förfarandet inte stred mot bestämmelserna i 23 kap. 12 § RB, och inte heller att förfarandet kunde anses olämpligt i övrigt eller stå i strid med bestämmelserna i artikel 6.1 i Europakonventionen om en rättvis rättegång.

10. JO 2007/08 s. 157

Kritik mot en polismyndighet med anledning av myndighetens samarbete med ett fackförbund vid en trafikkontroll.

11. JO 1999/2000 s. 91

Uttalanden om lagligheten av att under en förundersökning i hemlighet videofilma en person som var intagen i häkte. Åklagaren hade bedömt att åtgärden var tillåten. JO fann dock att det inte fanns erforderligt författningsstöd för videofilmningen. JO uttalade vidare att uppgiften att leda förundersökningen inte endast får anses innefatta det yttersta ansvaret för vilka utredningsåtgärder som bör eller inte bör vidtas, utan principiellt också ett ansvar för på vilket sätt det genomförs. JO var också av uppfattningen att även om åklagaren trodde att åtgärden var tillåten, borde åklagaren ha lämnat den verkställande polismyndigheten närmare anvisningar om hur beslutet praktiskt skulle verkställas. Skälet till det var att rättsläget var komplicerat och att åtgärden var synnerligen ovanlig.

12. JO 1999/2000 s. 122

Kritik mot en åklagare för att denne inte omgående tog ställning till om förundersökning skulle inledas avseende två polismän i ett ärende om påstådd misshandel och tjänstefel. Åklagaren hade valt att avvakta med att ta ställning i förundersökningsfrågan i syfte att ge en målsägande tid att komma in med en kompletterande utredning som denne hade ställt i utsikt vid anmälningstillfället. JO framhöll vikten av att utredande myndigheter iakttar sin objektivitetsplikt och påpekade att en förundersökningsledare inte är berättigad att betrakta en underlåtenhet från målsägandes sida att tillhandahålla utlovad utredning som ett bevis för att anmälan saknar grund. JO konstaterade också att målsäganden i detta fall inte disponerade över frågan om brott ska utredas eller inte, och framhöll att det inte ankommer på en målsägande att skaffa fram utredning om det påstådda brottet.

13. JO 1998/99 s. 62

Kritik mot utredande polismän och åklagare som haft ansvar för en utredning där oskyldiga sanningslöst utpekats som delaktiga i ett mord på en polisman. I brottsutredningen rörande viss brottslighet lämnade en misstänkt person osanna uppgifter som kom att ligga till grund för en omfattande tvångsmedelsanvändning avseende andra personers inblandning i annan brottslighet. JO riktade kritik mot polisens förhållning bl.a. för att de utan vidare tog den misstänktes uppgifter för goda, utan att kontrollera uppgifternas riktighet, och för att de inte bedrivit utredningsarbetet med tillräcklig objektivitet och noggrannhet. Kritik riktades även mot utformningen av en promemoria som låg till grund för en ansökan om hemliga tvångsmedel eftersom den i vissa delar enligt JO framstod som klart vilseledande. JO riktade också kritik mot åklagare som handlagt ärendet för att i alltför stor utsträckning förlitat sig på polisens subjektiva uppfattningar. JO uppmärksammade särskilt att åklagare är skyldiga att självständigt bilda sig en uppfattning i saken och att åklagaren har ett eget ansvar för att beslutsunderlagen är tillfredsställande. Om det inte förhöll sig på detta sätt framhöll JO att regler om att vissa tvångsmedelsbeslut endast får fattas av åklagaren respektive av rätten skulle sakna varje reell innebörd som garanti för den misstänktes säkerhet.

14. JO 2006/07 s. 62

Fråga om vissa uppgifter borde ha redovisats i förundersökningsprotokoll m.m. JO riktade kritik mot en polisman för att denne inte dokumenterat hållna förhör på lämpligt sätt samt att en promemoria upprättades i två versioner med delvis olika innehåll, varav endast en av versionerna återfanns i förundersökningsprotokollet.

15. JO:s beslut 2007-01-25, dnr 4442-2005

Kritik mot åklagare för underlåtenhet att ta ställning till om en anmälan om brott skulle upprättas. JO konstaterade att det föreligger en principiell skyldighet för en åklagare att ta upp en anmälan om brott, och att en anmälan kan göras såväl muntligen som skriftligen. Åklagaren borde därför enligt JO ha tagit ställning till om de uppgifter han mottog var sådana att en anmälan om brott skulle upprättas och, för det fall att så skulle ske, därefter ha underrättat polismyndigheten.

16. JO:s beslut 2008-05-09, dnr 2116-2008

En åklagare hade återfört förundersökningsledningen till polisen, eftersom ingen aktiv utredning bedrevs trots direktiv och påminnelser. JO konstaterade att förfarandet inte står i överensstämmelse med gällande rätt och därför inte ska tillämpas.

17. JK:s beslut 1985-06-04, dnr 3618-84-41

Fråga om bl.a. åklagaren bort uppdra åt polismyndighet på den ort där en anhållen gripits att föranstaltat om s.k. anhållningsförhör. Åklagaren hade hänvisat till stadgad praxis när det gäller att ta ställning till var ett anhållningsförhör ska hållas. JK delade inte denna bedömning. JK ansåg att det måste vara åklagarens skyldighet att i varje särskilt fall ta ställning till och ge sådana direktiv att utredningen kan bedrivas så snabbt och effektivt som möjligt med beaktande av de krav på rättssäkerhet som måste uppställas med hänsyn till den misstänkte.

18. RÅ:s beslut 2006-12-21, dnr ÅM-A 2006/1152

Fråga om hanteringen av meddelanden i en beslagtagna dator mellan en misstänkt och en advokat. I beslutet konstaterades att något brott mot reglerna om s.k. beslagsförbud inte har förekommit.

Riksåklagaren underströk dock att det är en självklar utgångspunkt att de åtgärder en åklagare vidtar i tjänsten ska stå i överensstämmelse med såväl gällande lagstiftning som god åklagarsed. Efter att ha påmint om att beslagsförbudsregeln tillkom i en tid då andra informationsbärare än vanliga papper knappast förekom alls, framhöll riksåklagaren att hänsynen till den tekniska utvecklingen gör att ändamålet med beslagsförbudsregeln måste beaktas när innehållet i en beslagtagn dator eller en kopierad hårddisk närmare analyseras. Annars finns det en avsevärd risk att åtgärder vidtas i strid med vad som kan anses vara åklagaretiskt riktigt.

19. JO 2000/01 s. 190

Handläggningen av en förundersökning med anledning av en polisrapport i vilken det uppgavs att ett statsråd hade gjort sig skyldig till olovlig körning. Åklagare beslutade att lägga ned förundersökningen med hänvisning till bestämmelserna i 23 kap. 4 a § 1 st. 2 p. RB. JO påpekade att det är av grundläggande betydelse för allmänhetens tilltro till rättsväsendet att frågor som gäller brottsutredningar handläggs på ett sådant sätt att man i möjligaste mån förebygger misstankar att det har tagits otillbörliga hänsyn vid fattandet av ett visst beslut.

20. RÅ:s beslut 2014-12-05, ÅM 2014/8212

En åklagare på en åklagarkammare beslutade efter att en förundersökning återupptagits av en högre åklagare vid ett utvecklingscentrum, att lägga ned förundersökning utan att vidta några nya utredningsåtgärder. Riksåklagaren såg allvarligt på det inträffade och konstaterade att agerandet inte var förenligt med det regelverk som gäller för överprövningsverksamheten.

21. RÅ:s beslut 2018-09-05, ÅM 2018/0527

En åklagare var förundersökningsledare och gav direktiv om att en förundersökning skulle slutdelges. Sedan förundersökningsprotokollet redovisats till åklagare beslutade en annan åklagare, utan att tala med den åklagare som var förundersökningsledare, att inte väcka åtal. Riksåklagaren konstaterade att åklagaren som beslutat i åtalsfrågan brutit mot principen om det odelbara förundersökningsledarskapet samt mot principen om att en åklagare på första rättsliga nivån inte får ompröva bedömningar av en annan åklagare på samma rättsliga nivå om inte nya omständigheter tillkommit. Avslutningsvis konstaterade riksåklagaren att agerandet kunde skada såväl förtroendet kollegor emellan som allmänhetens förtroende för Åklagarmyndigheten.

22. RÅ:s beslut 2018-05-31, dnr ÅM 2018/0415, 2018/1235, 2018/1236

Fråga om hur åklagare bör motivera sina beslut. Riksåklagaren konstaterade att beslutsmotiveringar normalt inte bör innehålla någon redogörelse för vad olika personer har uppgett under utredningen. Beslutsmotiveringar bör inte heller innehålla någon direkt redovisning av hur olika utsagor har vägts mot varandra eller hur åklagaren ser på frågan om olika personers trovärdighet. Riksåklagaren uttalade också att formuleringar som tyder på kvardröjande misstanke mot en viss person bör undvikas och att sekretessbelagda uppgifter inte bör tas in i beslutet eftersom det kan få till följd att uppgifter som omfattas av sekretess röjs.

Domstolsmiljö

23. JO 2002/03 s. 67

Handläggningen av en förundersökning under vilken bevisupptagning skett vid domstol med ett "anonymt" vittne. JO framhöll bl.a. vikten av att åklagare inför en häktningsförhandling sätter sig in i utredningsmaterialet på sådant sätt att åklagaren har möjlighet att redovisa alla de omständigheter som kan ha betydelse för rättens ställningstagande i häktningsfrågan. JO fann att det inte var godtagbart att åklagaren underlåter att åberopa eller nämna uppgifter av betydelse för häktningsfrågan endast av det skälet att åklagaren inte har hunnit sammanställa uppgifterna och med tillräcklig noggrannhet sätta sig in i materialet.

24. Svea hovrätts beslut 2011-03-09 i mål B 895-11

En tilltalad yrkade i hovrätten att en tingsrättsdom skulle undanröjas på grund av grovt rättegångsfel. Hovrätten konstaterade bl.a. att tingsrättens ordförande i samband med den offentliga försvararens motförhör med målsäganden, upprepade gånger hade avbrutit försvararen, kritiserat frågorna, tillrättaviserat honom och ifrågasatt hans sätt att sköta försvaret trots att frågorna inte bort avvisas. Försvararen har därefter känt sig förhindrad att ställa ytterligare frågor till målsäganden. Hovrätten fann bl.a. med beaktande av de krav som kan anses följa av Europakonventionen, att tingsrätten försvårat för försvaret på ett sådant sätt att den tilltalade inte kunde anses ha fått en rättvis rättegång. Domen undanröjdes.

25. JO 2007/08 s. 29

Kritik mot en rådman för att denne beslutade om uppehåll i en huvudförhandling för att låta ett vittne tillsammans med åklagaren, läsa igenom sina under förundersökningen lämnade uppgifter i syfte

att vittnet därefter skulle kunna lämna ett vittnesmål angående samma sak.

26. JO 2000/01 s. 55

JO kritiserade en rådman som vägrat hålla häktningsförhandling med hänvisning till att åklagaren inte hade tillhandahållit rätten något skriftligt utredningsmaterial.

27. JO 2007/08 s. 77

Vid en huvudförhandling angående ofredande höll åklagaren målsägandeförhör med en person som tidigare inte hörts under förundersökningen. JO anförde att åklagare som avser att som bevisning åberopa förhör med en viss person som huvudregel ska föranstalta om förhör med denne under förundersökningen. Ett avsteg från den principen kan inte försvaras annat än undantagsvis, t.ex. om en förhörsperson är helt omöjlig att nå under förundersökningen. JO ansåg att åklagaren borde ha kompletterat förundersökningen med målsägandeförhöret innan beslut i åtalsfrågan fattades för att den tilltalade skulle kunna tillvarata sina intressen och förbereda sitt försvar på tillräckligt vis.

28. JK:s beslut 1991-12-09, dnr 1951-90-40

JK fann att osann uppgift av polisman under vittnesförhör i ett mål om en trafikförseelse skulle medföra skadeståndsskyldighet för staten avseende samtliga kostnader för den tilltalade att uppnå en frikännande dom i hovrätten.

29. JO 1996/97 s. 57

En tingsrätts häktningsbeslut var inte lagligen grundat. JO konstaterade i beslutet att en åklagare som upptäcker ett sådant fel är skyldig att agera.

30. JO:s beslut 2010-09-08, dnr 7245-2009

En åklagare överklagade en tingsrättsdom enligt vilken en person dömts för grovt narkotikabrott. Åklagaren hämtade sedan in ett analysbesked från SKL avseende narkotikans renhetsgrad. När det, sedan överklagandetiden gått ut, visade sig att narkotikan hade en ovanligt låg renhetsgrad, återkallade åklagaren sitt överklagande trots att den tilltalades offentliga försvarare begärde att hon inte skulle göra det. Hovrätten avskrev målet. JO var kritisk till att åklagaren återkallade överklagandet, med följd att hovrätten inte kunde pröva de nya uppgifternas betydelse för brottets rubricering och/eller straffvärde.

31. JO:s beslut 2009-12-14, dnr 2575-2009

Sedan rätten upplyst att den efter enskild överläggning skulle meddela beslut i frågan om huruvida hinder för huvudförhandling förelåg lämnade åklagaren domstolen. Huvudförhandlingen ställdes sedan in på grund av åklagarens utevaro. JO uttalade kritik mot åklagaren, och även mot dennes chef som gett åklagaren rådet att lämna domstolen. JO konstaterade vidare att åklagaren har att rätta sig efter domstolens beslut och inte får obstruera mot ett beslut som går åklagaren emot.

32. JO:s beslut 2012-08-15, dnr 3671-2011

En åklagare inledde i väntsalen i domstolens lokaler ett samtal med ett vittne. Åklagaren uppgav under samtalet att vittnet (på grund av närståenderegeln) inte var tvungen att vittna, och informerade vittnet om vilka slutsatser åklagaren dragit av dittills avlagda målsägande- och vittnesutsagor. Riksåklagaren framhöll i sitt remissvar att det är angeläget att åklagare är tillgängliga för att kunna ge information och svara på frågor. I sitt beslut instämde JO i detta, men underströk att informationen ska förmedlas på ett korrekt och

neutralt sätt. JO konstaterade vidare att en självpåtagen informationsplikt naturligtvis inte får utnyttjas som förevändning för att utöva mer eller mindre subtila påtryckningar mot den som står i begrepp att vittna inför domstol. Om en åklagare anser sig ha skäl att framföra budskap av det slag som var aktuellt i ärendet bör det enligt JO ske i eller i anslutning till förhöret i rättsalen eller i vart fall i motpartsombudets närvaro.

Övrigt

Opartiskhet, bisysslor, uppträdande m.m.

33. Statens ansvarsnämnds beslut 2011-05-03, dnr Ä 7/2010

JO anmälde en rådmän vid tingsrätt till Statens ansvarsnämnd för disciplinpåföljd. Nämnden konstaterade bl.a. att domen inte uppfyllde ens formella minimikrav och att tonen i domen var olämplig samt att rättens opartiskhet på goda grunder kunnat ifrågasättas. Härigenom fann nämnden att domaren åsidosatt sina skyldigheter i anställningen. Rådmanen ålades en varning för tjänsteförseelse.

34. JO:s beslut 2014-04-30, dnr 6796-2013

I ett ärende om kontaktförbud överklagades tingsrättens beslut till hovrätten. Lagmannen vid tingsrätten hjälpte då en av parterna att skriva en inlägga till hovrätten. JO riktade allvarlig kritik mot lagmannen och konstaterade att denne handlat i strid med regeringsformens regel om saktighet och opartiskhet.

35. JO:s beslut 2014-05-16, dnr 6442-2013

En tilltalad anmälde en åklagare till JO för att åklagaren i ett överklagande använt ett tonfall som varit osakligt och nedvärderande.

Anmälararen menade även att formuleringarna i överklagandet varit infama, insinuanta och mycket rasistiska. JO konstaterade i beslutet att det, inte minst för allmänhetens förtroende för åklagares yrkesutövning, är viktigt att åklagare uttrycker sig på ett korrekt och professionellt sätt. Enligt JO var åklagarens ordval oklart och kan tolkas på olika sätt, men åklagaren kunde inte anses ha brutit i sin objektivitet genom de formuleringar hon använt. Däremot ansåg JO att åklagaren i överklagandet uttryckt sig på ett sätt som kunde missförstås och uppfattas som nedsättande mot den tilltalade och åklagaren kunde därmed inte undgå kritik.

36. RÅ:s beslut 2017-10-31, dnr ÅM 2017/3131

En åklagare hade under en huvudförhandling i tingsrätten i samband med en signalementsjämförelse använt ordet "neger" och vid en annan huvudförhandling gjort uttalanden att stämningsansökan "var bedrövlig" och att den kollega som åtalat "inte var lämplig som åklagare utan borde arbeta med annat". Riksåklagaren konstaterade att åklagaren genom sitt agerande brutit mot de krav på uppförande och professionalitet som råder, till skada för bl.a. förtroendet för åklagare.

37. JO:s beslut 2014-03-20, dnr 746-2013

En bostadsrättsförening hade ansökt hos stadsbyggnadsnämnden om bygglov för balkonger med avsikten att få ett avslagsbeslut som skulle användas som bevis i en domstolsprocess mot fyra medlemmar. Två tjänstemän hos Stockholms stad fick allvarlig kritik av JO för att ha hanterat ärendet om bygglov och kontakterna med sökanden på ett sätt som stred mot regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet.

38. RÅ:s beslut 2016-10-03, dnr ÅM 2016/5458

Fråga om jäv för en åklagare som, efter att i inlägg på Twitter ha gett uttryck för sin uppfattning om Sverigedemokraterna, partiets ledare och de som röstar på partiet, bedrivit förundersökning och väckt åtal mot en person som var politiskt aktiv och satt i kommunfullmäktige för Sverigedemokraterna. I inläggen stod bl.a. "Så skönt när sd visar sig representera en politik från helvetet", "rövpissparti", "Att Sd är vågmästare får mig att kaskadkräkas" och "Jävla Sd och alla kretiner som röstar på ett rasistiskt parti". Riksåklagaren konstaterade att det förhållandet att åklagaren gett uttryck för sin politiska uppfattning inte i sig är en omständighet som medför att åklagaren kan anses jävig. Innehållet i twitterinläggen kunde emellertid även uppfattas som att åklagaren kände djupt förakt för de personer som ställer sig bakom den av Sverigedemokraterna förda politiken. Detta förhållande ansågs vid en objektiv betraktelse varit ägnat att rubba förtroendet för åklagarens opartiskhet i målet mot personen som var politiskt aktiv inom Sverigedemokraterna. Riksåklagaren förklarade därför att åklagaren på grund av jäv var förhindrad att fortsätta handlägga ärendet.

39. Utvecklingscentrum Malmös beslut 2018-11-20, dnr ÅM 2018/7458

Fråga om jäv för en åklagare som, efter att ha delat en film på Facebook från gruppen "SD är lika med rasister" i vilken det dras paralleller mellan Sverigedemokraternas propaganda och nazismen i Tyskland under andra världskriget, har bedrivit förundersökning och väckt åtal för hets mot folkgrupp. Överåklagare vid Utvecklingscentrum Malmö konstaterade att åtalet för hets mot folkgrupp hade väckts mot en person som var politiskt aktiv inom Sverigedemokraterna och det åtalade meddelandet hade lämnats på Sverigedemokraternas i den aktuella kommunens hemsida i en kommunpolitisk

fråga. Vid en objektiv betraktelse ansåg överåklagaren att åklagarens delning av den aktuella filmen utgjorde en särskild omständighet som var ägnad att rubba förtroendet till åklagarens opartiskhet i målet. Åklagaren ansågs därför på grund av jäv förhindrad att fortsätta handlägga ärendet.

40. JK:s beslut 1984-11-22, dnr 3092-84-22

Fråga om jäv för en nämndeman som under paus i rättegången varit i kontakt med en tilltalad och diskuterat vissa påföljdsfrågor. JK var kritisk och framhöll att även om ingenting otillbörligt förekommit vid samtalet, var det i hög grad olämpligt att en enskild ledamot av rätten i ett pågående mål på sätt som förekommit inlätit sig i samtal eller diskussion med parterna om frågor som skulle bli föremål för rättsens beslut. JK pekade på att ett sådant handlande lätt kan framkalla misstankar om att allt inte går rätt till.

41. Statens ansvarsnämnds beslut 2014-05-06, dnr Ä 1/2014

En rådmann hade utanför rättssalen överlämnat ett skriftligt meddelande med en justerad del av gärningsbeskrivningen till en åklagare i ett pågående mål. Rådmannen hade även skickat e-postmeddelanden till en advokat och åklagarna i målet med vissa uttalanden om en av de tilltalade i målet. Statens ansvarsnämnd instämde i tingsrättens bedömning att rådmannen och övriga ledamöter i och med rådmannens agerande var jäviga och att utgångspunkten därmed blir att rådmannen handlat på ett sätt som varit ägnat att rubba förtroendet för rättsens ledamöter. Enligt nämnden måste rådmannen genom att överlämna lappen anses ha försökt påverka åklagarna att justera ett centralt element i gärningsbeskrivningen och att han därmed framstod som en partisk domare som tagit åklagarnas parti. Vad gäller utformningen av e-postmeddelandena ansåg inte nämnden att rådmannen skrivit dessa på ett sådant korrekt och

professionellt sätt som ankommer på en domare och att rådmannen därmed brutit mot de krav på uppförande och bemötande som bör kunna ställas på en domare. Ansvarsnämnden bestämde påföljden till löneavdrag för 15 dagar.

42. JO:s beslut 2014-04-08, dnr 772-2013

En nämndeman var ledamot i en socialnämnd. Hon var därför jävig att handlägga ett mål där socialnämnden hade ansökt om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Nämndemannen fick i beslutet kritik för att hon inte upplyst rättens ordförande om att hon endast några veckor före förhandlingen i förvaltningsrätten hade deltagit i socialnämndens arbetsutskotts beslut gällande samma parter som de i målet vid domstolen. Rådmannen fick kritik för att han tillät nämndemannen att delta i handläggningen av målet trots att hon var jävig.

43. JO 2004/05 s. 54

Kritik mot ett hovrättsråd som använt sig bl.a. av sin tjänstetitel och hovrättens fax jämte faxmissiv i en privat rättslig angelägenhet. JO framhöll rent allmänt att det är av grundläggande betydelse för förtroendet för domarkåren och domstolarna att en domares skrivelser och andra åtgärder i privata angelägenheter ges sådan form att det står helt klart att domaren inte agerar på yrkets vägnar. JO uttalade också att en domare bör vara restriktiv med att använda sin tjänstetitel när domaren agerar i ett rättsligt sammanhang som privatperson. JO ansåg att det självfallet inte får förekomma att en domare i situationer av detta slag använder sin titel på ett sådant sätt att den kan uppfattas som ett påtryckningsmedel.

44. JO:s beslut 2014-06-30, dnr 4087-2013

JO kritiserade en landshövding för att hon bl.a. använt sin officiella

e-postadress och tjänstetitel när hon som privatperson kontaktade socialnämndens ordförande i ett ärende. JO anförde bl.a. att om en landshövding använder sin titel i en privat angelägenhet finns det en stor risk för att detta kan uppfattas som ett påtryckningsmedel. När en landshövding agerar som privatperson måste han eller hon därför försäkra sig om att agerandet inte uppfattas på något annat sätt.

45. JO:s beslut 2008-04-15, dnr 2687-2007

Kritik mot en domstolssekreterares åtgärd att i en privat rättslig angelägenhet använda sig av sin e-postadress vid domstolen och kuvert med domstolens poststämpel. Även kritik mot domstolen för att den inte utan dröjsmål, sedan mål där domstolssekreteraren var part anhängiggjorts, vidtog åtgärder för att överlämna handläggningen av målet till domare som inte var jävig.

46. Statens ansvarsnämnds beslut 1994-10-28, dnr Ä 19/1994

En hovrätt anmälde en assessor till ansvarsnämnden eftersom assessorn bedrivit advokatverksamhet under tid då han inte var tjänstledig. Vad gällde frågan om åtgärderna stod i strid mot förbudet mot bisysslor uttalade nämnden att åtgärderna rörde advokatverksamhet, vilken en domare normalt är förhindrad att medverka i. Åtgärderna var emellertid av begränsad omfattning och av så enkel och osjälvständig beskaffenhet att det inte kunde sägas ha uppstått någon risk för förtroendskada. Ärendet avskrevs.

47. JO 1984/85 s. 82

Rådmans bisyssla i form av bouppteckningsförrättare.

48. JK 1989 s. 98

Fråga om av hyresråd bedriven kursverksamhet i hyresrätt var att anse som förtroendskadlig bisyssla.

49. Domarnämndens beslut 2008-09-24, dnr 22-2008

Domarnämnden beviljade inte länsrättsfiskals ansökan om att uppträda som ombud för sin sambos fars företag i en tvist. Tvisten skulle handläggas vid en tingsrätt som var samlokaliserad och hade gemensamt kansli med den domstol där fiskalen tjänstgjorde.

50. Domarnämndens beslut 2008-10-22, dnr 22-2008

Tillstånd för föredragande i kammarrätt att uppträda som ombud för sin väninna i sjukersättningsärende. Ärendet kunde komma att handläggas som mål vid länsrätt under annan kammarrätt än den i vilken föredraganden var anställd.

51. Domarnämndens beslut 2010-06-16, dnr 74-2010

Tillstånd gavs inte för hovrättsråd att uppträda som ombud för en kamrat i en tvist rörande servitut som kunde komma att handläggas som mål i tingsrätt. Enligt nämnden utgjorde den omständigheten att huvudmannen var kamrat inte tillräckliga skäl att bevilja tillstånd.

52. JO 1999/2000 s. 111

Kritik mot polischef för dennes agerande i samband med en brottmålsutredning där han själv var målsägande. JO påminde om jävsreglerna för domare och åklagare som genom särskild reglering görs tillämpliga på polismyndigheter och polismän. JO underströk vikten av att en befattningshavare vid en myndighet inte uppträder på ett sätt som ger ett intryck av att han utnyttjar sin ställning vid myndigheten till att få en särskilt förmånlig behandling av denna.

53. JO:s beslut 2013-09-30, dnr 3152-2013

Kritik mot Kriminalvården för att en tjänsteman trots ett jävsförhållande har utfört administrativa uppgifter i förhållande till en intagen. Tjänstemannen deltog p.g.a. jäv inte i beslutsfattande avseende en intagen men registrerade besluten i Kriminalvårdens

klientadministrativa system, men följderna av hennes namn har ansetts i anslutning till besluten. JO uttalade att det kan vara svårt för en enskild att skilja mellan beslutsfattande och administrativa åtgärder och att det därmed finns en betydande risk för att den som har registrerat beslutet även förknippas med beslutsfattandet. Även om en myndighet inte har agerat på ett partiskt sätt, var det, enligt JO, nog så bekymmersamt att det i den enskildes ögon finns förhållanden som gör att opartiskheten går att ifrågasätta.

54. JO:s beslut 2015-06-24, dnr 2772-2014

En inspektör vid IVO JO-anmälades för att denne skulle ha varit jävig vid handläggningen av ett tillsynsärende som gällde hälso- och sjukvården. JO ansåg inte att det faktum att inspektören varit chef för en av de inblandade för drygt tio år sedan och därefter haft sporadisk arbetsrelaterad kontakt samt begränsad kontakt på Facebook medförde att inspektören varit jävig. JO tillägger dock att det är en utgångspunkt att kraven på oberoende och opartiskhet ska uppfyllas med viss marginal. Inte minst när det gäller sådan verksamhet som tillsyn kan det därför enligt JO vara lämpligt att den tjänsteman som upptäcker att det finns någon omständighet som kan påverka förtroendet för hans eller hennes opartiskhet i ärendet lämnar över ärendet till en kollega, även om omständigheten inte är av så kvalificerat slag att det är fråga om jäv.

55. JO 1999/2000 s. 48

Kritik mot Domstolsverket för verkets distribution av en vid en annan myndighet upprättad promemoria med begäran om förtursbehandling av vissa mål där staten är part. JO framhöll vikten av att Domstolsverket uppträder på ett sådant sätt att dess agerande inte orsakar tvivel i frågan om domstolarnas självständighet, och fann att detta är särskilt känsligt i mål där staten är part.

56. JK 1996 A. 1

Anmälan mot en kammarrättspresident för brev till en tingsrättslagman i en privat angelägenhet. JK fann att korrespondensen föll utanför JK:s tillsynsområde. Till beslutet fogades en promemoria som innehåller ett utförligt resonemang kring vad som är offentlig respektive privat sfär i förhållande till JK:s tillsynsområde.

57. Svea hovrätts beslut 2009-06-25 i mål B 4041-09

Fråga om jäv avseende tingsrättens ordförande i det s.k. Pirate-Bay-målet. Rådmannen var medlem i vissa föreningar till skydd för upphovsrätten. I en av föreningarna var ordföranden även styrelseledamot. Rådmannen hade också deltagit i seminarier på immaterialrättsområdet. Hovrätten fann att dessa omständigheter inte var ägnade att rubba förtroende för opartiskheten hos rådmannen.

58. NJA 2010 s. 274

Fråga om jäv mot hovrättslagman i Pirate-Bay-målet ovan. Hovrättslagmannen var medlem i föreningar till skydd för upphovsrätten och haft andra immaterialrättsliga engagemang samt deltagit i ett lagstiftningsarbete på immaterialrättsområdet som rättssakkunnig i Regeringskansliet. Högsta domstolen ogillade jävsinvändningarna.

59. JO 1961 s. 15

Domare hade i betydande omfattning och delvis mot ersättning lämnat biträde i rättsliga angelägenheter. Domaren dömdes för tjänstefel.

60. JO:s beslut 2009-10-29, dnr 3017-2009

Kritik mot tingsrättens handläggning av ett brottmål i vilket en anställd vid domstolen var part. JO påpekade att det är viktigt att tingsrätten i mål av aktuellt slag inte frångår sina rutiner på ett sådant sätt att misstanke om särbehandling uppstår.

61. JO 1969 s. 39

JO diskuterade i beslutet bl.a. frågan om lagliga hinder mot nämndemans tjänsteåliggande att verka som pressreferent av domstolsförhandlingar i vilka han själv deltagit som domare.

62. JK:s beslut 1999-11-04, dnr 254-99

Viss kritik av en lagman för att denne genom att tillskriva överåklagaren angående underordnad åklagares uttalanden i media kommit i konflikt med grunderna för repressalieförbudet i TF.

63. Statens ansvarsnämnds beslut 2013-03-26, Ä 15/2012

En åklagare ålades varning efter att ha haft en omfattande och långvarig mejlkorrespondens med en anmälare/målsägande. Nämnden konstaterade att det för allmänhetens förtroende för rättsväsendet är av stor vikt att tjänstemannen i sina kontakter med allmänheten visar självbehärskning och uppträder på ett sätt som inger förtroende och respekt. I detta ligger givetvis att bemöta allmänheten på ett korrekt och professionellt sätt oavsett tonen i t.ex. de skrifter eller telefonsamtal som tjänstemannen får. Ansvarsnämnden påpekade vidare att en tjänsteman inte heller får agera på ett sådant sätt som kan uppfattas som att han eller hon otillbörligen försöker påverka den enskilde att handla på ett visst sätt.

64. JK:s beslut 1998-05-07, dnr 2769-97-21

En riksdagsledamot anmälde till JK att ett antal domare, åklagare, advokater, poliser m.fl. var medlemmar i ordenssällskapet Rotary. I Rotarys interna medlemsregler stadgas att "Du kan vara till nytta för dina kamrater på samma sätt som du förväntar dig ha nytta av dem". Riksdagsledamoten gjorde gällande att det måste anses som ett brott mot opartiskheten att åklagare, rådmän m.fl. ställer sig bakom den regeln. JK fann inte i sin bedömning att ett medlemskap i Rotary för med sig sådana förpliktelser att en enskild i sin yrkes-

utövning på den offentliga sektorn skulle få svårigheter att handla opartiskt. JK framförde dock i beslutet några allmänna synpunkter på förhållandet mellan organisationstillhörighet och jäv. JK konstaterade bl.a. att det finns förhållanden där det formellt inte föreligger jäv men där omständigheterna ändå är sådana att allmänheten kan sätta ifråga om inte en jävsliknande situation föreligger och att detta särskilt kan uppstå när det gäller föreningar som inte är öppna för envar. JK framhöll att det finns anledning för den enskilde tjänstemannen att vara uppmärksam och iaktta en viss försiktighet när omständigheterna är sådana att ett deltagande i föreningslivet kan ge upphov till misstro hos allmänheten angående opartiskheten eller oförvitligheten hos dem som arbetar inom rättsväsendet.

65. Statens ansvarsnämnds beslut 2015-05-13, Ä 3/2015

En rådmän tilldelades en varning efter att ha publicerat en viss text på Facebook. I lagmannens anmälan till ansvarsnämnden framhölls bl.a. att inlägget orsakat skada eftersom rådmannen hängt ut en kollega som oriktigt påstods ha uttalat sig nedlåtande om en advokat som lätt kunde identifieras. Vidare gjordes i anmälan gällande att inlägget på Facebook varit förtroendskadligt för tingsrätten och den verksamhet som sker i domstolen samt att den anmälde rådmannen offentligt förtalat en advokat genom publiceringen på nätet. Ansvarsnämnden anslöt sig till lagmannens bedömning av den skada inlägget orsakat och bedömde att rådmannen genom sitt inlägg brutit mot de krav på uppförande och professionalitet som bör kunna ställas på en domare.

66. JO:s beslut 2015-12-03, dnr 4626-2014

JO har granskat ett inlägg som gjorts på ett av polisens konton på Facebook. Inlägget innehöll en detaljerad beskrivning av ett ingripande mot en man och det framgick bl.a. att han var misstänkt för

narkotikabrott. I anslutning till texten fanns en bild där mannen ligger på marken och blir omhändertagen av ambulanspersonal. I sin kritik av polisen som ansvarade för inlägget konstaterade JO dels att det fanns en viss risk för att den misstänkte kunde identifieras, dels att bilden visade den misstänkte i en utsatt position. JO konstaterade vidare att polisen äventyrat tilltron till polisens saklighet och opartiskhet genom att i inlägget uttrycka sin åsikt om kostnaderna för ingripandet. Enligt JO:s mening är det granskade inlägget ett tydligt exempel på ett inlägg som beskriver en enskild person i en utsatt situation, och som innehåller alltför detaljerad information om ingripandet. Med hänsyn till förtroendet för polisen lämpar sig inte inlägg av det slaget för publicering i sociala medier.

Yttrandefrihet m.m.

67. JO 2004/05 s. 73

Fråga om en polismyndighets agerande har inneburit att en polisinspektörs yttrandefrihet har begränsats. I ett utkast till avtal mellan arbetsgivaren och polisinspektören återfanns en klausul som kunde uppfattas som ett otillbörligt försök att begränsa polisinspektörens yttrandefrihet. Den delen av avtalet borde enligt JO ha utgått. I ett e-postmeddelande mellan två av myndighetens chefer gjordes uttalanden angående polisinspektören. JO underströk att också interna meddelanden av sådant slag avfattas med omsorg och eftertanke; detta särskilt med hänsyn till att erfarenheten visar att ett skriftligt meddelande inte sällan får större spridning än vad som varit avsett.

68. JK:s beslut 2012-08-30, dnr 1212-11-21

JK kritiserade rikspolischefen för att en stabsanställd på rikspolischefens vägnar skickat ett brevsvår med ett innehåll som måste

uppfattas som att mottagaren (en polis) fick kritik för sina kontakter med massmedia.

69. JK:s beslut 2014-07-14, dnr 7127-12-21

JK riktade kritik mot en enhetschef hos polisen för att hon vid samtal med en underordnad polis, när denne informerade enhetschefen om att han skulle låta sig intervjuas av media, uttalat sig på ett sätt som med fog kunde uppfattas som ett ifrågasättande av hans meddelarfrihet. JK riktade även kritik mot en polisområdeschef för att han, när en polis uppgav att en överordnad kränkt hans yttrande- och meddelarfrihet, inte anmälde detta till dåvarande avdelningen för interna utredningar vid RPS.

70. AD 2011 nr 74

RPS:s personalansvarsnämnd hade beslutat att avskeda en polisinspektör som i en öppen blogg under pseudonym publicerat inlägg med, enligt nämnden, stötande innehåll om polisarbete. I AD gjorde staten gällande att polismannen genom bloggandet hade skadat förtroendet för polisen och att chefer och kollegor kände sig kränkta av innehållet i bloggen och förlorat förtroendet för polismannen. AD konstaterade att polismannen hade använt sig av sin grundlags-skyddade yttrandefrihet, och inte skrivit inläggen i tjänsten eller låtit det framstå som det. Polismannen bedömdes inte ha någon utpräglad förtroendeställning och hade, genom användandet av en fiktiv karaktär, "Farbror Blå", inte uttryckt några åsikter för egen räkning i eget namn. Domstolen konstaterade vidare att det inte heller i övrigt förelåg en sådan ytterlighetssituation som eventuellt skulle kunna motivera att en myndighet ingrep om en anställd, genom att utnyttja sina grundlagsfästa fri- och rättigheter, förorsakar störningar i verksamheten eller skadade myndighetens anseende och allmänhetens förtroende för myndigheten (jfr AD 2003 nr 51).

AD ansåg också att eventuell förtroendeförlust, förlorat anseende samt känslor av kränkning bland allmänheten och statsanställda fick staten tåla. Staten ansågs inte ens haft saklig grund för uppsägning. Avskedandet ogiltigförklarades.

71. Rikspolisstyrelsens personalansvarsnämnds beslut 2011-05-05, PAN-793-106/10

En polismyndighet hade till RPS:s personalansvarsnämnd anfört att en av myndighetens anställda på sin Facebooksida skrivit inlägg vars innehåll av myndigheten bedömdes stå i strid med lojalitetsplikten och som inneburit att allmänhetens förtroende för polisen hade skadats. Ansvarsnämnden bedömde att inläggen, oavsett om de skrivits under arbetstid eller fritid hade sådan anknytning till anställningen att de kunde prövas i disciplinär ordning, och ålade polismannen disciplinpåföljd (den ansåg även andra förseelser).

72. JO 1999/2000 s. 130

Fråga om polischef kränkt en underställd polismans grundlagsskyddade yttrandefrihet. Polismannen hade framfört synpunkter på vissa organisationsfrågor till polisenämnden. JO lyfte fram att den som är anställd vid en myndighet har rätt att utan att behöva frukta att bli föremål för represalier från myndighetens sida offentligt framföra från arbetsgivarens uppfattning avvikande synpunkter på myndighetens organisation och arbetsformer. Reglerna till skydd för yttrandefriheten fritar dock enligt JO inte den anställde från skyldigheten att i sin verksamhet lojalt rätta sig efter arbetsgivarens beslut och direktiv oavsett vilken uppfattning den anställde kan ha om dessa. JO fann att polismannens agerande låg inom ramen för den grundlagsskyddade yttrandefriheten.

73. JK:s beslut 2011-09-20, dnr 5394-10-31

En tjänsteman vid Regeringskansliet hade före sin anställning där på sin privata blogg skrivit inlägg där islam jämförts med nazismen. Tjänstemannen hade fråntagits sina arbetsuppgifter och fått motta kritiska synpunkter från chefshåll. JK fann att tjänstemannens åsikter framförts på en privat blogg som i och för sig inte omfattades av regleringen i YGL. JK anslöt sig dock till ett uttalande av JO (beslut 2009-09-25, dnr 149-2009) om att bestämmelserna i RF innebär att det också inom RF:s ram finns ett motsvarande skydd mot repressalieåtgärder även när TF eller YGL inte är tillämpliga. Enligt JK var utgångspunkten därför att tjänstemannen inte hade fått utsättas för några repressalier för att han framfört privata åsikter på sin blogg.

74. JK:s beslut 2008-07-17, dnr 4023-07-21

En åklagare uttalade sig i ett antal dagstidningar om att en person var misstänkt för skattebrott. JK konstaterade att åklagaren inte åtnjöt någon meddelarfrihet när han lämnade uppgifterna till media eftersom uppgifterna måste anses ha haft ett sådant samband med hans uppdrag som förundersökningsledare. JK gjorde dock bedömningen att åklagarens slutsats att uppgifterna var offentliga inte kan anses ha varit klart felaktig och riktade därför ingen kritik mot åklagaren.

75. JK:s beslut 2008-10-14, dnr 5188-08-21

En åklagare anmäldes av en mamma till en målsägande för att han lämnat vissa uppgifter till media. JK gjorde bedömningen att åklagaren inte åtnjöt någon meddelarfrihet när han lämnade uppgifterna till media eftersom uppgifterna måste anses ha haft ett sådant samband med hans uppdrag som förundersökningsledare. JK konstaterade vidare att den bedömning som åklagaren gjort i sekretessfrågan

inte kunde anses ha varit oriktig, men påtalade vikten av att åklagare och polis ska försöka tillvarata målsägandens intressen av att få del av uppgifter ur förundersökningen innan dessa lämnas till medierna. I sammanhanget framhöll dock JK den skyldighet som åklagare och polis har att omedelbart lämna ut icke sekretessbelagda uppgifter ur allmänna handlingar när någon begär det.

76. JK:s beslut 2009-11-13, dnr 5240-09-30

JK ansåg att ledningen för en åklagarkammare i praktiken fick anses ha fråntagit en åklagare vissa arbetsuppgifter till följd av dennes uttalanden i medierna. Enligt JK:s uppfattning agerade kammarledningen därvid mindre lämpligt. Det var också mindre lämpligt att kritisera åklagaren för hans uttalanden. I beslutet förde JK ett resonemang framförallt kring repressalieförbudet och dess gränser.

77. JK:s beslut 2012-06-05, dnr 4235-11-21

JK uttalade kritik mot en åklagare med anledning av hans uttalanden i vissa medier. Åklagaren hade i media gjort olika uttalanden med innebörd att en person skulle höras och delges misstanke om brott. Förundersökningen kom sedermera att läggas ned utan att misstanke delgivits. JK tog i sin bedömning avstamp i 1 kap. 9 § RF och 23 kap. 4 § RB. JK konstaterade därvid att det vid mediekontakter inom ramen för en förundersökning självfallet är mycket viktigt att bl.a. den enskildes integritet beaktas och att den som uttalar sig noga överväger vilka effekter ett uttalande kan få, inte bara för den fortsatta utredningen utan också för enskilda personer. Om det är oklart hur det förhåller sig med en viss fråga eller om uppgiftslämnaren saknar kännedom om ett faktiskt förhållande är det således viktigt att en uppgiftslämnare upplyser om detta och inte spekulerar i saken.

78. JK:s beslut 2014-04-23, dnr 7718-11-21 m.fl.

Efter en anmälan om brister vid genomförandet av en förundersökning granskade JK ett ärende. Granskningen gav inte underlag till för att ingripa med disciplinära eller straffrättsliga åtgärder mot någon enskild befattningshavare men JK konstaterade att det förekommit brister vid genomförandet av förundersökningen som gav anledning att uttala kritik mot polis och åklagare. JK uttalade även synpunkter gällande vissa bedömningsfrågor med förhoppningen att granskningen därigenom skulle kunna utgöra underlag för en fortsatt diskussion. När det gäller åklagares handläggning av det granskade ärendet uttalade sig JK bl.a. om användningen av tvångsmedel (s. 19 ff.), den motsättning som vid åtalsbeslut kan finnas mellan kravet på objektivitet och målsättningen att uppnå en fällande dom (s. 23 ff.) och vikten av ett objektiva och professionella förhållningssätt (s. 30). I sitt beslut diskuterar JK även uttalanden i media gällande det granskade ärendet, bl.a. en debattartikel skriven av kolleger till den åklagare som varit förundersökningsledare (s. 25 ff.). JK konstaterade i denna del att den som uttalar sig i tjänsten alltid måste förhålla sig objektiv och värna både enskildas integritet och förundersökningssekretessen. JK konstaterar även att beslutsfattare måste finna sig i att beslut blir ifrågasatta och bör undvika att gå i svaromål i affekt.

79. JK:s beslut 2015-11-03, dnr 8558-14-40

En person som varit frihetsberövad som anhållen och häktad för brott för vilket åtalet sedermera kommit att ogillas av hovrätten har begärt ersättning av staten. Anspråket har bl.a. grundat sig på ett påstående att åklagaren gjort olämpliga uttalandet i media som utpekade den häktade som brottslig och klandervärd. JK finner inte att någon ersättning ska utgå på den grunden, men konstaterar att uttalandena i vissa delar – förutsatt att dessa har återgetts rätt –

framstår som mindre lämpliga och olyckligt formulerade och att de inte fullt ut motsvarar de krav som bör kunna ställas på bl.a. objektivitet och saklighet vid massmediakontakter. JK påminner i beslutet om att en åklagare som uttalar sig om förhållanden som har samband med ett pågående ärende måste vinnlägga sig om en större restriktivitet än om uttalandet görs som privatperson eller avser allmänjuridiska frågor. JK skriver vidare i beslutet att den som i tjänsten lämnar sådana uppgifter till media ansvarar för att detta sker på ett omdömesgillt och professionellt sätt och att de uppgifter som lämnas ska vara korrekta, objektiva samt sakligt underbyggda. Inom ramen för en förundersökning är det självfallet mycket viktigt att bl.a. den enskildes integritet beaktas och att den som uttalar sig noga överväger vilka effekter ett uttalande kan få, inte bara för den fortsatta utredningen utan även för enskilda personer. JK konstaterar dock även att det är naturligt att en åklagare i sin egenskap av förundersökningsledare har en uppfattning om hur ett misstänkt brott har gått till och att åklagaren – i vart fall efter att åtal har väckts – redogör för detta på frågor från journalister.

Allmänna lämplighetsfrågor

80. JO 2009/2010 s. 86

Disciplinansvar för en polisman på grund av att hon utnyttjat sin tjänsteställning som polis i en privat angelägenhet. JO överlämnade frågan om disciplinpåföljd till RPS ansvarsnämnd som ålade polis mannen disciplinpåföljd.

81. JO 2018/19 s. 334

Kritik mot en polis som utanför ramen för sin anställning deltagit i en kampanjfilm för ett politiskt parti med en målad polisbil och klädd i polisuniform.

82. JO 2007/08 s. 136

Kritik mot en åklagare för att åklagaren, under det felaktiga påståendet att han handlade på tjänstens vägnar, använt sig av sin tjänstetitel när åklagaren efterfrågade vissa uppgifter på internet samt uttalanden angående åklagares möjligheter att bistå en kollega med råd.

83. JO 1980/81 s. 133

Polismän erhöll viss rabatt vid inköp av mat i ett gatukök. JO konstaterade att en tjänsteman bör undvika att komma i närheten av det straffbara området för mutbrott. JO uppgav vidare att även om en förmån eller belöning objektivt sett inte är otillbörlig kan mottagandet av en sådan lätt leda till ryktesspridning och medföra att tjänstemannen eller hela myndighetens anseende blir nedsatt i allmänhetens ögon.

84. JO 2008/09 s. 42

Fråga om en lagmans ansvar för brister i en tingsrätts verksamhet. Enligt JO utgjorde det inte ett ingrepp i en enskilds domares själv-

ständighet i den dömande verksamheten att domstolschefen erbjöd tillfällig lättnad i tilldelningen av nya mål och ärenden. JO uttalade också att om ett mål eller ärende inte drivs fram emot ett avgörande inom skälig tid måste en lagman kunna bestämma att målet eller ärendet fortsättningsvis ska handläggas av en annan domare. Ett sådant ingripande kan inte, om det sker på sakliga grunder, anses stå i strid med vare sig principen om domares oberoende eller behovet av att säkerställa domstolens opartiskhet. JO fann att ett ingripande av detta slag bör kunna ske även mot en enskilds domares vilja.

85. JO:s beslut 2010-02-26, dnr 3393-2009

Kritik mot rådmän för en tilltalads sekretessbelagda adressuppgifter angivits i en dom samt för att rådmannen, när han upptäckt sitt misstag, med tuschpenna strök över adressuppgiften i originaldomen och i ansökan om stämning som låg i domstolens akt.

86. JO:s beslut 2010-12-14, dnr 2700-2010

Uttalanden beträffande vissa frågor rörande domstols beredningsorganisation, däribland fördelning av arbetsuppgifter inom domstolen. JO framhöll att endast objektivt godtagbara skäl får ligga till grund för ett beslut att omfördela ett mål eller ärende, och att det är av yttersta vikt att inte ens en misstanke kan uppstå om att omfördelningen skett efter annat än sakliga kriterier.

87. JO 1995/96 s. 144

Fråga om bl.a. domstolschefs skyldighet att yttra sig till JO.

88. JO 2007/08 s. 36

Fråga om lagmans skyldighet att göra anmälan till Statens ansvarsnämnd när en fråga om disciplinansvar uppkommit beträffande en domare. I det bakomliggande ärendet hade en anhållen person, som

borde försatts på fri fot på grund av den s.k. fyradygnsregeln, kommit att bli fortsatt frihetsberövad utan stöd i lag. JO fann att utrymme för att underlåta att göra en anmälan till ansvarsnämnden anses vara ytterst begränsat. JO framhöll också att bedömningen av om ett fel är att anse som ringa eller inte principiellt bör anförtros ansvarsnämnden och att en myndighetschef därför vid minsta osäkerhet i frågan bör överlämna saken till nämndens prövning. Riksåklagaren hade tidigare överlämnat frågan om disciplinansvar för åklagarens del till ansvarsnämnden, varvid nämnden ålade åklagaren en varning.

89. Domarnämndens beslut 2010-03-17

Domarnämnden fann i ett utnämningsärende att en sökande för närvarande inte kunde komma i fråga för anställning mot bakgrund av vad som framkommit om sökandens agerande vad gäller bl.a. underlåtenhet att i rätt tid betala skatter och avgifter samt förbjudna lån, i tidigare bedriven näringsverksamhet.

90. JO 1966 s. 15

Åtal mot vattenrättsdomare för i skrift till styrelsen för Sveriges advokatsamfund gjorda kränkande och insinuanta uttalanden om en advokat. Domaren dömdes för tjänstefel och för ärekränkning i förening med åsidosättande av tjänst.

91. JO 1971 s. 461

Åtal mot domare vid tingsrätt för att domaren skulle ha brustit i hänsynsfullt uppträdande vid tillrättavisning av underordnad. Åtalet ogillades.

92. JO 1984/85 s. 410

Olämpligt skrivsätt i en länsrättsdom.

93. JO 2007/08 s. 30

En polis meddelade i ett brev till lagmannen vid en tingsrätt att två nämndemän tidvis hade sovit under en rättegång. Lagmannen skrev tillbaka till polismannen och var då kritisk till polismannens handlingssätt. JO uttalade bl.a. att lagmannen borde ha avhållit sig från att uttrycka sig nedsättande om polismannen och kritisera polismannen för att ha framfört sina iakttagelser till lagmannen. JO framhöll också vikten av att en domare vid korrespondens med allmänheten uttrycker sig på ett sakligt och korrekt sätt.

94. JO:s beslut 2014-02-11, dnr 641-2013

En tjänsteman hos Skatteverket fick allvarlig kritik från JO för innehållet i ett brev, vars innehåll stred mot kravet på saklighet i 1 kap. 9 § regeringsformen. JO konstaterade att ett skäl till att myndigheterna ska bemöta medborgarna korrekt är att den enskilde har rätt till ett gott bemötande. Ett annat skäl är att den offentliga förvaltningen för att fungera bra måste ha ett gott förhållande till dem som kommer i kontakt med den. Om tjänstemännen använder en konfrontatorisk linje i sina kontakter med allmänheten, försämras förtroendet för myndigheterna och därmed myndigheternas möjligheter att få allmänheten att medverka till att handläggningen blir korrekt.

95. JO 1990/91 s. 29

Kritik av domare som bl.a. anmält partsombud till åklagare för utredning om misstanke om brott.

96. EBM:s beslut 2015-05-04, dnr EBM B-2015/0038

Kritik mot en åklagare för innehållet i en skrivelse till en advokat. I skrivelsen hade åklagaren framfört ansenlig kritik mot advokaten i advokatens roll som offentlig försvarare. Skrivelsen hade föregåtts

av att advokaten vänt sig till Ekobrottsmyndigheten och framfört klagomål mot åklagaren. I myndighetens beslut påminnes bl.a. om åklagarväsendets etiska riktlinjer 2 och 3.

97. JK:s beslut 2010-04-26, dnr 1022-10-21

En rådman hade i samband med att han av en annan anställd ombads att ta över ett samtal uttryckt sig nedsättande om uppringaren. JK riktade kritik mot rådmannen och framhöll att det är av yttersta vikt att alla anställda uppträder korrekt och respektfullt i kontakten med enskilda personer som vänder sig till domstolen samt att det också är viktigt att man inom den egna domstolen har ett respektfullt förhållningssätt när man internt talar om parter och andra som man kommer i kontakt med.

98. JO:s beslut 2009-12-18, dnr 1984-2009

Kritik mot en rådman för uttalanden vid ett sammanträde i ett skuldsaneringsärende. JO uttalade bl.a. att det självfallet är av stor vikt för allmänhetens förtroende för domstolarna att en domare vid ett sammanträde inte uttalar sig på ett sätt som kan ge upphov till misstanke om att han eller hon tar ovidkommande hänsyn eller har en förutbestämd uppfattning i saken.

99. JO 2002/03 s. 40

En domare hade under pågående handläggning av vårdnadsmål ingivit en skrivelse till JK med hemställen om att JK skulle överväga huruvida en annan myndighets åtgärder kunde anses lagliga och förenliga med barnets bästa. JO konstaterade att det i och för sig inte finns något lagligt hinder mot att domstolar underställer ordinära eller extraordinära granskningsorgan andra myndigheters åtgärder, men att omsorgen om domstolväsendets integritet kräver att sådana åtgärder vidtas endast i sällsynta undantagsfall och efter

noggrann eftertanke. Till saken hör att domarens åtgärd delvis vidtagits i den ena partens intresse. JO ansåg att domarens åtgärd redan av detta skäl skulle betraktas som klart olämplig.

100. JO 2003/04 s. 33

Ett vittne förstörde i tingsrättens lokaler en såsom bevisning åberopad handling. Tingsrätten anmälde vittnet till åklagare för utredning av misstanke om brott. Rättens ordförande skrev även till vittnets arbetsgivare. JO uttalade att omsorgen om domstolsväsendets integritet kräver att en domstol gör anmälan med anledning av brottsmisstanke som uppkommer under handläggningen av ett mål bara i sällsynta undantagsfall och efter noggrann eftertanke. Åtgärden bör under alla förhållanden vidtas av någon annan befattningshavare än den domare som medverkat vid rättegången. JO ansåg slutligen att åtgärden att underrätta vittnets arbetsgivare stod klart i strid med det krav på saklighet och opartiskhet som måste ställas på en domstol.

101. Statens ansvarsnämnds beslut 2003-09-21, Ä 8/2003

En domare hade glömt kvar sekretessbelagda handlingar i ett mål i fickan på ett flygplanssäte. Handlingarna hittades senare av en annan person. Nämnden beslutade om varning.

102. JO:s beslut 2014-04-24, dnr 2340-2013

En nämndeman hade under en huvudförhandling använt sin mobiltelefon för att skicka ett meddelande. JO konstaterade att en domare måste ha hela sin uppmärksamhet riktad på själva förhandlingen och att det därför inte är förenligt med domaruppgiften att syssla med ovidkommande saker under förhandlingen. Dessutom kan den som är inblandad i en rättegång bli illa berörd om en domare använder sin telefon under förhandlingen.

103. NJA 1975 B 10

Rådman i tingsrätt hade vid två tillfällen underlåtit att inställa sig till tjänstgöring utan att anmäla laga förfall samt vid nio tillfällen, varav två vid offentlig förhandling, uppträtt så påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel att hans tjänsteduglighet varit avsevärt nedsatt. Domaren dömdes för tjänstefel och grovt tjänstefel samt avsättning från tjänsten som rådman.

104. Malmö tingsrätts dom 2007-07-06, mål T 3172-06

Statens ansvarsnämnd beslutade (Ä 30/2005) om varning avseende en domare för att han av oaktsamhet hade åsidosatt sina skyldigheter i anställningen och detta fel ansågs inte ringa. Domaren hade under tre dagar inte varit tillgänglig på arbetsplatsen i den utsträckning som arbetet krävt. Malmö tingsrätt fann att domaren gjort sig skyldig till tjänsteförseelse men att denna skulle bedömas som ringa och upphävde därför beslutet om varning.

105. JO 1986/87 s. 19

Kritik av tingsrättslagman för olämpligt uppträdande mot journalist. Också fråga om information angående ordningsföreskrifter för besökande vid domstolen.

106. JO 2006/07 s. 517

Kritik mot rådman vid länsrätt för handläggningen av ett ärende om handlingsutlämning. En journalist begärde att få en dom översänd per telefax så snart den var offentlig. Rådmannen lämnade beskedet att domen i stället skulle skickas per post. Journalisten begärde då på plats vid domstolens expedition att få en kopia av domen. Rådmannen motsatte sig att lämna ut domen och vidhöll att domen skulle postas. JO framhöll att om sökanden begär att få handlingar per telefax innebär det en presumtion för att denna expeditions-

form bör användas. Emellertid måste vid lämplighetsprövningen också vägas in arbetssituationen, beställningens omfattning och handlingens innehåll. Rådmannen hävdade att han betraktade det som ett problem att tidningar fick del av länsrättens domar före parterna i målet, eftersom parterna därmed riskerade att få läsa om domen i tidningen innan de själva fått del av domen. JO underströk att hänsyn av denna art aldrig fick innebära en inskränkning av de rättigheter att få del av allmänna handlingar som följer av offentlighetsprincipen och myndigheters serviceskyldigheter. Rådmannens agerande ansågs av JO vara olämpligt.

107. JO:s beslut 2015-12-03

JO har i ett beslut kritiserat en kommunstyrelse för att det funnits stora brister i sättet att registrera allmänna handlingar och för att handlingar även på andra håll inom kommunstyrelsen inte har diarieförts i anslutning till att de kommit in till eller upprättats hos myndigheten. I ett fall har en handling avsiktligt inte diarieförts för att hindra allmänhetens rätt till insyn, vilket JO ser allvarligt på.

108. JK 1994 s. 71

Anmälan mot hovrättsdomare med anledning av uttalanden till parter samt uttalanden och artiklar i massmedia om en advokat. Viss kritik riktades av JK vad gäller uttalanden till parter. I beslutet lade JK några principiella synpunkter på frågorna, bl.a. den omständigheten att situationen kan aktualisera särskilda överväganden för domstolens chef (se även JO 1988/89 s. 213).

109. JK:s beslut 2005-11-24 dnr 6088-05-21

En riksdagsledamot framförde klagomål mot att en hovrätt som i ett brottmål satt ned skadeståndet för målsäganden. JK konstaterade att den kritik som riksdagsledamoten framfört var illa underbyggd och

orätmätig samt grundade sig av allt att döma på en oriktig medie-rapportering. JK uttalade också att när ogrundad kritik framförs från ansvarigt politiskt håll, riskerar förtroendet för domstolarna att utan fog urholkas. JK uttryckte sin förhoppning om att kritiken mot domstolarna framledes skulle bli mer ansvarsfullt.

110. AD 1989 nr 52

En rådmän hade genom strafföreläggande ådömts dagsböter för snatteri i tre fall. Ansvarsnämnden ansåg inte att domaren skulle avskedas. Rådmanen dömdes senare för ytterligare ett fall av snatteri. Ansvarsnämnden beslutade om avsked. AD var av samma uppfattning. Domstolen uttalade bl.a. att bedömningen av om rådmanen hade visat sig uppenbarligen olämplig att inneha sin anställning skulle göras mot bakgrund av allt som ålåg honom i tjänsten.

111. AD 1992 nr 51

En kammarrättsassessor dömdes för grov vårdslöshet i trafik och rattfylleri till skyddstillsyn med föreskrifter om behandling i alkohol-avvänjande syfte jämte dagsböter. Ansvarsnämnden fann då inte anledning till åtgärd. Assessorn dömdes ett par år senare på nytt för rattfylleri till villkorlig dom jämte dagsböter. Åtgärd för bl.a. rehabilitering aktualiserades. Ansvarsnämnden beslutade att avskeda assessorn. AD ansåg att avskedandet var lagligen grundat.

112. AD 2007 nr 63

Statens ansvarsnämnd beslutade att avskeda en hovrättsassessor som godkänt ett strafföreläggande avseende dels ett fall av köp av sexuella tjänster, dels ett fall av försök till samma brott. AD fann att domaren genom sitt handlande – sammanlagt tre besök och ett telefonsamtal till en lokal där det erbjöds sexuella tjänster mot betalning – grovt hade åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren, även

om de i strafföreläggandet angivna handlingarna inte var straffbara. Domaren avskedades.

113. Statens ansvarsnämnds beslut 1980-10-08

En rådman dömdes för rattfylleribrott till villkorlig dom och dagsböter. Domaren hade alkoholproblem och led av hjärtsjukdom. Ingen åtgärd av nämnden.

114. Statens ansvarsnämnds beslut 1984-03-23, Ä 7/1983

Ett kammarrättsråd dömdes för rattfylleribrott till fängelse en månad. Ingen åtgärd av nämnden.

115. Statens ansvarsnämnds beslut 1984-04-10, Ä12/83

Ett hovrättsråd, även vice ordförande på avdelning, dömdes för olovligt förfogande till dagsböter. Ingen åtgärd från nämnden.

116. Statens ansvarsnämnds beslut 1985-11-26, Ä 5/85

En hovrättsassessor dömdes för ringa misshandel, förargelseväckande beteende och våld mot tjänsteman till dagsböter. Ingen åtgärd från nämnden.

117. Statens ansvarsnämnds beslut 2011-03-22, Ä 2/2011

Rådman godkände ett strafföreläggande på dagsböter för rattfylleri. Ingen åtgärd från nämnden.

118. JK:s beslut 2005-05-25, dnr 2495-05-22

Fråga om åtgärd för justitieråd som gjort sig skyldig till ett fall av brott mot sexköpslagen. JK ansåg att domaren inte visat sig uppenbarligen olämplig att inneha sin tjänst. JK uttalade vid bedömningen bl.a. att brottslighetens straffvärde och omfattning bör betraktas i första hand. Vidare bör hänsyn tas till brottets art. En avgörande

fråga bör enligt JK vara vilken inverkan brottsligheten får för förtroendet för domarens fortsatta dömande verksamhet.

119. JO 1997/98 s. 81

Åtal mot en biträdande länspolismästare för tjänstefel. Enligt åtalet hade polischefen avskrivit en anmälan om brott avseende en polisman i stället för att överlämna den till åklagare. Tingsrätten bedömde gärningen som ringa och ogillade åtalet.

120. JO 1997/98 s. 115

Inspelning i hemlighet av telefonsamtal till en myndighet. En person hade ringt ett stort antal telefonsamtal till en tjänsteman hos Riksåklagaren. Samtalen uppfattades av tjänstemannen som hotfulla, och två av samtalen spelades in av tjänstemannen. JO hänvisade till ett tidigare avgörande där JO ställt sig kritisk till att en myndighet spelar in ett telefonsamtal mellan en befattningshavare och en enskild person utan att den senare underrättas om inspelningen. JO ansåg att JO:s tidigare kritiska synpunkter då hade än större tyngd i dag, men uttryckte förståelse för åtgärden att spela in samtalen med hänsyn till vad som upplysts om de tidigare telefonsamtalen och innehållet i de inspelade samtalen. JO framhöll dock att den uppringde tjänstemannen, innan han påbörjar en inspelning i en situation av det aktuella slaget, bör upplysa sin samtalspartner om detta.

121. JO 2008/09 s. 104

Kritik mot en åklagares utfärdande av ett strafföreläggande trots att det fanns betydande osäkerhetsmoment beträffande utgången av en alternativ domstolsprocess. Synpunkter också på åklagarens beslut att inte väcka åtal när den misstänkte bestritt föreläggandet.

122. JO 2008/09 s. 137

Kritik mot en åklagare för bristfällig information till målsäganden om möjligheterna att yrka skadestånd i ett brottmål.

123. JO 2008/09 s. 140

Uttalanden om polisens användning av provokativa åtgärder, infiltratorer och informatörer samt den misstänktes rätt till information om att sådana arbetsmetoder använts. JO fann det bl.a. helt oacceptabelt att polisen genomgående synes ha hemlighållit information i brottsutredningar för försvar, åklagare som domstolar.

124. JO 2010/11 s. 119

Kritik för att ett uttalande från åklagaren under sakframställningen inte kompletterades. Uttalandet avsåg den tilltalades anknytning till en misstänkt huvudman. JO ansåg att uttalandet borde ha kompletterats med upplysningar om bl.a. att spaningarna mot den misstänkte huvudmannen varit resultatlösa. JO lyfte vidare rent allmänt också fram att en åklagare bör avstå från att lämna uppgifter som är ägnade att framställa den tilltalade från dålig dager om uppgifterna inte också är av betydelse för rättens prövning. JO framhöll också allmänt att en åklagare inte bör redovisa uppgifter som kan vara sekretesskänsliga eller som kan leda till att sekretesskänsliga uppgifter behöver lämnas ut, givet att uppgifterna inte fordras för rättens prövning.

125. JO 2010/11 s. 126

JO kritiserade en polisman bl.a. för att i samband med anmälningsupptagning ha använt sig av ett påhittat namn. JO beslutade att överlämna frågan om eventuell disciplinpåföljd till RPS:s personalansvarsnämnd. Nämnden ålade i beslut polismannen disciplinpåföljd i form av varning.

126. JO 2010/11 s. 134

JO kritiserade två polismän för sina uttalanden i samband med en trafikkontroll. JO beslutade att överlämna frågan om eventuell disciplinpåföljd till RPS:s personalansvarsnämnd. Nämnden ålade i beslut polismännen disciplinpåföljd i form av varning.

127. JO:s beslut 2006-09-29, 2074-2005

Kritik mot åklagare för att inte ha vidarebefordrat en skrivelse från en häktad till överåklagaren för överprövning. Åklagaren gjorde bl.a. gällande att han inte hade vidtagit någon åtgärd med anledning av skrivelsen eftersom han inte uppfattade överklagandet som allvarligt menat. JO framhöll att det inte ankommer på den beslutande åklagaren att göra en värdering av en häktads skäl för ett överklagande samt att en åklagare, som är det minsta osäker på om en skrivelse ska uppfattas som ett överklagande eller inte, måste ta reda på hur det förhåller sig. JO konstaterade också att den häktade betagits sin rätt att få besluten prövade av annan än handläggande åklagare, vilket JO fann vara oacceptabelt.

128. JO:s beslut 2007-06-20, dnr 4128-2005

Kritik mot en åklagare för dels hanteringen av en försvararfråga, dels hanteringen av en begäran om att få del av en polisanmälan. I den första frågan konstaterade JO att en åklagare inte har någon beslutanderätt i frågan om vem som får vara den misstänktes privata försvarare. Om åklagaren anser försvararen vara jävig eller av annan anledning olämplig som ombud eller försvarare ska åklagaren istället anmäla detta till rätten. Vad gäller polisanmälan, hade den misstänkte begärt att få en kopia av polisanmälan och fick då muntligt besked från åklagaren att anmälan inte kunde lämnas ut. Skälet till den bedömningen var att ett utlämnande av anmälan till den misstänkte eller hans ombud skulle vara till men för utredningen.

JO konstaterade att den misstänktes framställning handlagts som en begäran grundad på partsinsyns rätt, vilket JO i sig inte hade något att invända emot. Däremot borde beslutet om att inte lämna ut handlingen ha dokumenterats. JO fann här till att även beslut av detta slag kan bli föremål för överprövning i materiellt hänseende. Eftersom den misstänkte återkom vid flera tillfällen med sin begäran om att få ta del av anmälan och begärde ett beslut med s.k. besvärshänvisning, borde åklagaren upplyst den misstänkte om möjligheterna att begära överprövning, eller ha behandlat hans framställningar som en sådan begäran.

129. JO:s beslut 2008-05-14, dnr 3912-2007

JO har i ett beslut uttalat att det är viktigt att befattningshavare vid åklagarväsendet bemöter allmänheten på ett korrekt och professionellt sätt, och att åklagare ska avstå från att uttala sig på ett sätt som innebär att denne bagatelliserar saken. JO uttalade vidare att en befattningshavare kan avsluta ett samtal med en person som är oförskämd eller arg eller som för en diskussion som inte leder vidare. Avslutningsvis påminde JO om att en åklagare, vars beslut blir ifrågasatt, kan upplysa om möjligheten att få beslutet överprövat, utan att personen i fråga uttryckligen efterfrågat vilka möjligheter till ändring av beslut som finns.

130. RÅ:s beslut 2017-04-07, dnr ÅM 2016/2359

En åklagare hade skickat privata e-postmeddelanden till en privatperson från sitt av Åklagarmyndigheten tillhandahållna e-postkonto. I meddelandena hade åklagaren uttryckt sig olämpligt om bl.a. andra åklagares beslut. Riksåklagaren påminde i beslutet om vikten av att anställda inom Åklagarmyndigheten bör vara återhållsamma med att i privata sammanhang använda sin e-postadress vid myndigheten eftersom risken är att den typen av korrespondens inte sällan

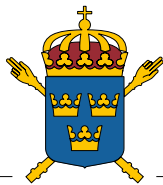
får större spridning än som varit avsedd och sådana meddelanden kan komma att uppfattas som att de skickats i tjänsten. Riksåklagaren konstaterade vidare att åklagaren genom det sätt denne uttryckt sig på i korrespondensen hade brutit i de krav på uppträdande och professionalitet som kan ställas på en åklagare.

131. JK:s beslut 1986-02-27, dnr 3441-85-21

Frågor om domares kontakter med massmedia i mål och ärenden som handläggs av domaren prövades. JK fann att en del av tidningsuttalandena framstod som klart olämpliga. JK påminde om att det självfallet är av yttersta vikt att en domare vinnlägger sig om ett uppträdande som inte medför att domarens opartiskhet såväl till parterna som till själva saken sätts i fråga. JK underströk att det är uppenbart att en domare måste vara försiktig vid sina kontakter med företrädare för massmedia när det gäller mål och ärenden som han själv handlägger så att yttrandena inte kan uppfattas som ställningstaganden på förhand i frågor som är föremål för domstolens prövning.

132. JK:s beslut 1982-01-28 dnr 687-81-21

Revisionskontoret vid Domstolsverket anmälde yngre hovrättsjurister för att de under tjänstetid deltagit i möte med föreningarna för yngre jurister vid landets hovrätter. Till mötet hade även kallats representanter för Sveriges domareförbund och Jusek. JK såg det som önskvärt att hovrätternas yngre jurister även i fortsättningen möttes för utbyte av erfarenheter och diskussioner. JK konstaterade vidare att de hovrättsjurister som deltagit i yngreföreningarnas möten, enligt vad JK erfarit, alltid hade haft hovrätternas medgivande att göra detta om deltagandet föranlett frånvaro från hovrätten under tid då hovrätternas arbete i tjänstelokalerna pågår. JK konstaterade att sådant medgivande förelåg också i fråga om det aktuella mötet. JK fann att den kritik som framförts var obefogad.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Box 5553, 114 85 Stockholm
registrator@aklagare.se
www.aklagare.se